

การจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

สุมิตตรา เจิมพันธ์

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย

สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม

jsumittra@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหามลพิษทางน้ำและสภาพเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำในแม่น้ำที่สำคัญของประเทศต่างๆ มีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการระบายน้ำเสียไม่ปฏิบัติตามการกำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิด อีกทั้งความสามารถในการรองรับน้ำเสียของแหล่งน้ำและอัตราการรองรับมลพิษจากกิจกรรมต่าง ๆ มีขีดจำกัด ทำให้ต้องมีการกำหนดมาตรการด้านกฎหมาย โดยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียตามหลักเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดให้ผู้ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดชอบจ่ายค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการป้องกันและควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทำให้สิ่งแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม ดังนั้นบทความนี้จะแสดงถึงการใช้หลักเศรษฐศาสตร์มาช่วยในการดำเนินการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียของประเทศอียิปต์ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินโดนีเซีย เพื่อเป็นแบบอย่างในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมสำหรับกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ ตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) จากผลการศึกษา พบว่า 1) หน่วยงานหลักที่ควรดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ควรเป็นรัฐบาลท้องถิ่นซึ่งสำหรับประเทศไทยคือ กรุงเทพมหานครและเทศบาล โดยรวมอยู่ในบิลเดียวกันกับค่าใช้น้ำประปา และ 2) การคิดอัตราการบำบัดน้ำเสีย ทั้งกรุงเทพมหานครและเทศบาล ควรคิดตามปริมาณการใช้น้ำประปา โดยทั้งกรุงเทพมหานครและเทศบาลควรมีการปรับรูปแบบการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้การดำเนินงานต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับและเต็มใจในการจ่ายค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียต่อไป

คำสำคัญ: การบำบัดน้ำเสีย; การจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย; หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

Management fee to Wastewater Treatment Storage on a Polluter Pays Principle: PPP of Thailand

Sumittra Jhermpun

Lecturer, the Graduate school,
MPA, Siam University
jsumittra@gmail.com

Abstract

The problems of water pollution and water quality degradation in major rivers of the country are becoming serious due to discharges of wastewater below the water quality standard and the natural limits of the holding capacity of waterways. The problems require legal measures which solicit popular participation into the acceptance of the Polluter Pays Principle. This academic article demonstrates the use of an economic principle, i.e., the Polluter Pays Principle (PPP), to assist in calculating a charge or fee for treatment of discharged wastewater in Bangkok and other provinces, with Egypt, France, Malaysia, Singapore, and Indonesia as examples. The following are recommended: 1) Local governments, such as municipalities and Bangkok Metropolitan Administration, should be responsible for collecting the wastewater treatment fee, which should be placed in the same bill as the charge for tap water usage, and 2) The wastewater treatment fee charged by municipalities and Bangkok Metropolitan Administration should be based on the amount of tap water usage. In addition, municipalities and the BMA will have to adjust their public relations work and should seek collaboration from other agencies to increase public participation, which will lead to acceptance and willingness to pay for such a fee.

Keywords: Wastewater Treatment; Wastewater Treatment Fee; Polluter Pays Principle: PPP

บทนำ

ปัญหามลพิษทางน้ำและสภาพเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำในแม่น้ำสำคัญ ๆ ของประเทศต่าง ๆ มีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการระบายน้ำเสียจากกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งจากชุมชน การเกษตร รวมทั้งอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ไม่เป็นไปตามการกำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดมีผลทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำก็ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ด้วยเช่นกัน เนื่องจากความสามารถในการรองรับน้ำเสียของแหล่งน้ำและอัตราการรองรับมลพิษจากกิจกรรมต่าง ๆ มีขีดจำกัด (Kongsakul, 2006, P. 1) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ ทำให้ต้องมีการกำหนดมาตรการด้านกฎหมายที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาน้ำเสีย ที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาน้ำเสียมากขึ้น โดยเริ่มจากข้อเสนอแนะของการประชุมรัฐมนตรีฝ่ายสิ่งแวดล้อมของสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) จำนวน 24 ประเทศ ที่เสนอหลักการเศรษฐกิจระหว่างประเทศของนโยบายสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า “หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ในการประชุมครั้งที่ 293 เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1972 โดยในการประชุมดังกล่าวมีการเสนอให้ประเทศสมาชิกใช้หลักการ PPP นี้ มาช่วยแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ต่อมาในการประชุมครั้งที่ 372 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ. 1974 ก็ได้มีการเสนอแนะให้ใช้หลักการ PPP นี้ อีกและในปี ค.ศ. 1981 องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ก็ได้เสนอแนะให้ใช้หลัก PPP นี้ร่วมกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ และนำไปใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ใน Basic Law of Environment Pollution Control Article 22 ที่กำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมต้องจ่ายค่าใช้จ่ายทั้งหมดหรือบางส่วนของมูลค่าที่องค์การฝ่ายบริหารได้จ่ายไปสำหรับการควบคุมมลพิษ ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมเป็นผู้ก่อให้เกิดมลพิษดังกล่าวขึ้นมา (Department of Drainage and Sewerage, 2014)

ต่อมาประเทศไทยซึ่งเริ่มมีปัญหาในเรื่องของน้ำเสียเช่นเดียวกับหลาย ๆ ประเทศ จึงได้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการเสียค่าใช้จ่ายเพื่อใช้ในการจัดการแก้ไขสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนหลักการที่ผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทำให้สิ่งแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม จึงเป็นการนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้กับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ น้ำส่วนใหญ่ที่ผ่านการใช้แล้วทั้งจากครัวเรือน ชุมชนหรือจากโรงงานอุตสาหกรรมและฟาร์มต่าง ๆ เหล่านี้จะกลายเป็นน้ำเสีย ดังนั้นจุดประสงค์ของการบำบัดน้ำเสีย จึงมีเป้าหมาย 3 ประการที่สำคัญ คือ 1) เพื่อแยกกำจัด หรือทำลายสิ่งมีชีวิตที่ก่อให้เกิดโรคและปรสิตต่าง ๆ 2) เพื่อลดหรือแยกเอาอนุภาคและธาตุอาหารออกไป เป็นการลดมลภาวะต่อน้ำใต้ดินหรือผิวดินภายหลังน้ำที่ผ่านการบำบัดถูกปล่อยออกไป และ 3) เพื่อกำจัดหรือลดสารพิษ สารอินทรีย์และลดอุณหภูมิในน้ำเสียก่อนปล่อยลงแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งการบำบัดน้ำเสียจะสามารถช่วยให้น้ำมีความบริสุทธิ์สะอาดมากขึ้นและทำให้น้ำมีความพร้อมสำหรับนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก (Supadit, 2004, pp. 497-520)

สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันมีเพียงเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เทศบาลตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี เทศบาลเมืองปาดอง จังหวัดภูเก็ต และเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เท่านั้นที่สามารถดำเนินการ

จัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (PPP) โดยมีการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียเพื่อนำไปใช้ดำเนินงานระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Department of Pollution Control, 2006, p. 23) โดยเฉพาะเทศบาลนครนนทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร โดยนายกเทศมนตรี กล่าวสรุปถึงเรื่องการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียว่า ทางเทศบาลรอให้ทางกรุงเทพมหานครดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียให้ได้ก่อน ทางเทศบาลนครนนทบุรีจะได้เริ่มเก็บบ้าง เนื่องจากที่ทางกรมโยธาธิการเป็นหน่วยงานสร้างใน ปี 2538 แล้วเสร็จปี 2544 และมอบให้เทศบาลนครนนทบุรีดูแลต่อ จนถึงปัจจุบันรวม 11 ปี ใช้งบประมาณและใช้พนักงานซึ่งเป็นบุคลากรของเทศบาลฯ ทั้งหมด ซึ่งภาระหน้าที่มอบให้รัฐบาลไม่ได้ให้งบประมาณเพิ่มมาด้วย จึงเห็นด้วยกับแนวความคิดที่ว่าผู้ก่อมลพิษต้องมีส่วนร่วมในการจ่ายนั้นมีความยุติธรรมดีแล้ว และรัฐบาลต้องร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ แต่ในส่วนของเทศบาลหากไม่ได้งบประมาณส่วนนี้มาเพิ่ม ก็จะต้องคงขอดูแลประชาชนในเรื่องของการบำบัดน้ำเสียด้วยความเต็มใจต่อไป และหน่วยงานที่รับผิดชอบเห็นว่าควรได้รับความร่วมมือจากการประปา นครหลวง เพราะการคิดค่าบำบัดน้ำเสียตามปริมาณการใช้น้ำประปา เป็นรูปแบบที่ดีและสามารถดำเนินการได้โดยการประปาเก็บทั้งน้ำประปาและค่าบำบัดน้ำเสีย และหักค่าบริหารจัดการบางส่วนให้เทศบาลใช้ในการจัดระบบบำบัดน้ำเสียของท้องถิ่น และควรมีการชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการบำบัดน้ำเสียโดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการสร้างจิตสำนึกและให้ความสำคัญกับการบำบัดน้ำเสียด้วยกระบวนการของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจและให้ความร่วมมือร่วมใจกันให้มากขึ้น (Kanjanaajitra, Jhempun, & Juncharean, 2012, pp. 95 – 96)

จากปัญหาที่กล่าวข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “การจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ของประเทศไทย” ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศได้มีการดำเนินการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมนี้ไปแล้ว ตัวอย่างเช่น 1) ประเทศในสมาชิกในกลุ่ม OECD ที่เสนอหลักการเศรษฐกิจระหว่างประเทศของนโยบายสิ่งแวดล้อมที่เรียกว่า “หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ในการประชุมครั้งที่ 293 เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1972 ซึ่งผู้ศึกษานำมา 2 ประเทศ คือ ประเทศฝรั่งเศส 2) กลุ่มประเทศอาเซียนที่มีความใกล้ชิดประเทศไทย 3 ประเทศและสามารถดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียได้แล้ว คือ ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งในปี 1978 องค์การสหประชาชาติ จัดให้มีการจัดการประชุมในเรื่องของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาดและการสุขาภิบาลที่เหมาะสม โดยยกประเทศสิงคโปร์ขึ้นมาเป็นตัวอย่างสำคัญที่มีความสามารถในการบริหารจัดการทั้งน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และการจัดการน้ำเสียในเขตเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนประเทศมาเลเซียก็เป็นประเทศที่ติดกับประเทศไทย และผลิตน้ำดื่มให้แก่ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียที่หลากหลายวิธีการ ตามการศึกษาของ USAID (2006) และมีการเปรียบเทียบในเรื่องของการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียของแต่ละจังหวัด 9 จังหวัดที่แตกต่างกัน และ 3) ประเทศสุดท้าย คือ ประเทศอียิปต์ เป็นประเทศที่อยู่ติดทั้งทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ซึ่งมีข้อมูลของผลดี-ผลเสียของการตัดสินใจว่าควรให้หน่วยงานใดรับผิดชอบในการเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังเป็นปัญหาว่าหน่วยงานใดจึงจะเหมาะสมเป็นผู้จัดเก็บค่าธรรมเนียมนี้ ซึ่งการศึกษา

ข้อมูลจากต่างประเทศรวม 5 ประเทศ ที่น่าจะสามารทำให้ผู้อ่านหรือผู้ศึกษานำมาเป็นแบบอย่างในการจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยต่อไป

ประสบการณ์ในการจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก“ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ของต่างประเทศ

จากการศึกษาของ UNEP ที่สำรวจและเสนอแนวคิดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนไป หลังจากการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล พ.ศ. 2535 ซึ่ง UNEP สรุปว่าทุกทวีปทั่วโลกมีการตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวคิดที่ปรับจากในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2535 ที่มุ่งเน้นการก่อสร้างระบบกำจัดของเสียเพื่อแก้ปัญหาของเสียที่เกิดขึ้น ร่วมกับการบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐเพื่อควบคุมไม่ให้มีการปล่อยของเสียเปลี่ยนแปลงมาเป็นการเพิ่มบทบาทของหลายภาคส่วน กล่าวคือทั้งภาคประชาชนและภาคส่วนอื่นในสังคม เช่น ภาคอุตสาหกรรม ก็เพื่อหาวิธีการหารายได้เพื่อนำมาใช้บำบัดน้ำเสียโดยการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียจะจัดเก็บทั้งจากบ้านที่พักอาศัยและโรงงานอุตสาหกรรม โดยสำหรับที่บ้านที่พักอาศัยคิดตามปริมาณการใช้ประปา น้ำ ส่วนโรงงานคิดตามปริมาณการใช้น้ำประปาและค่าความสกปรกของน้ำเสียที่ทิ้งออกมา ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายของแต่ละประเทศที่กำหนดไว้ด้วย (United Nations Environment-Programme: UNEP, 1997, p. 129) ซึ่งในต่างประเทศหลายๆประเทศมีวิธีการคำนวณและจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียแล้วกล่าวคือ สำหรับบ้านที่อยู่อาศัยเก็บเป็นค่าบริการตามปริมาณน้ำใช้ ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมจะเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียตามปริมาณน้ำใช้/ความสกปรก ซึ่งมีทั้งแบบอัตราตายตัวและวัดจริง เช่น ออสเตรเลีย เบลเยียม แคนาดา เดนมาร์ก ฟินแลนด์ เยอรมนี เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ สวิสเซอร์แลนด์ ที่กล่าวไว้ตามโครงการศึกษาตามความเหมาะสมในการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียในเขตกรุงเทพมหานคร (Department of Drainage and Sewerage, 1998, pp. 25-28)

ส่วนการศึกษาตามโครงการสำรวจและการศึกษาการรับรู้และความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสีย (Kanjajittira, Jhermpun, & Juncharean, 2012, pp. 7 – 8) ได้สรุปหลัก PPP ที่ใช้ในการเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่งที่เป็นแนวปฏิบัติของหลาย ๆ ประเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จัดหารายได้ แล้วนำไปแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ มีวิธีการที่สำคัญ 5 วิธี คือ

1. เก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสีย (User Charge) เป็นเงินที่เรียกเก็บเป็นค่าบริการในการบำบัดน้ำเสีย สำหรับประเทศไทยจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

2. ค่าใบอนุญาตทิ้งน้ำและค่าธรรมเนียมทิ้งน้ำ (Effluent Permit/Fluent Charge) เป็นเงินที่เรียกเก็บจากผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ก่อให้เกิดมลพิษในรูปของค่าใบอนุญาตทิ้งน้ำหรือค่าธรรมเนียมทิ้งน้ำ ซึ่งวิธีนี้พบว่ามีการใช้ในต่างประเทศ แต่ในประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจแก่หน่วยราชการใดจะเป็นผู้ออกใบอนุญาตทิ้งน้ำและเรียกเก็บค่าธรรมเนียมทิ้งน้ำได้

3. ค่าใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อมน้ำทิ้ง (Ambient Permit/Ambient Charge) จะมีความคล้ายคลึงกับค่าใบอนุญาตทิ้งน้ำและค่าธรรมเนียมทิ้งน้ำในข้อ 2) แต่ต่างกันตรงที่ค่าใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมน้ำทิ้ง จะพิจารณาจากสถานที่ตั้งของแหล่งกำเนิดมลพิษ โอกาสและความรุนแรงของน้ำทิ้งที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการคำนวณจะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

4. การซื้อขายใบอนุญาตทิ้งน้ำ (Tradable or Transferable Permit) วิธีนี้เป็นกรณีที่สถานประกอบการใดที่ได้รับใบอนุญาตทิ้งน้ำแล้ว ก็สามารถขายใบอนุญาตหรือส่วนที่ไม่ได้ใช้ให้กับสถานประกอบการอื่นได้

5. การเก็บภาษีทรัพย์สิน (Property Tax) วิธีการมักใช้ในต่างประเทศ กล่าวคือ มีการประเมินราคาของทรัพย์สินที่ตั้งอยู่บนที่ดินหรือมูลค่าทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นและเนื่องจากมีระบบบำบัดน้ำเสียแล้วจึงต้องนำไปคำนวณเป็นอัตราค่าบริการด้วย เช่น ประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้นำเอาการสรุปแนวความคิดในการดำเนินการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียของต่างประเทศที่ตั้งอยู่ในกลุ่มประเทศในแถบอาเซียน ซึ่งแต่ละประเทศมีรูปแบบการดำเนินการแตกต่างกันออกไป (Kanjanaajitra, Jhermpun, & Juncharean, 2012, pp. 87-88), การศึกษาของเจ้าหน้าที่ยกรุงเทพมหานคร (Department of Drainage and Sewerage, 2001) และการศึกษาของ Wuttithanakun (1993) ที่ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียตามหลัก PPP ของประเทศในกลุ่ม OECD ที่ริเริ่มเสนอโดย Countries of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) นั้น มีพื้นฐานความคิดที่ผู้มีส่วนทำให้เกิดมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบในการจ่ายค่าบำบัดมลพิษหรือจัดการให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียง (Field, B. C., 1994, p. 390) จึงต้องกระตุ้นให้ผู้ปล่อยของเสียดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการบำบัดของเสียหรือเพื่อการอื่น ๆ ที่เกิดจากการกระทำของตน (Wuttithanakun, 1993, pp.114-115) ซึ่งสรุปผลการศึกษาของต่างประเทศโดยสังเขป ดังนี้

1. ประเทศฝรั่งเศส (Department of Drainage and Sewerage, 1998, pp. 2-5.)

หน่วยงานที่รับผิดชอบ ประเทศฝรั่งเศสเป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลเมืองต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจในการกำหนดอัตราค่าบริการได้เองโดยไม่มีกฎหมายระดับประเทศบังคับใช้แต่อย่างใด ซึ่งต้องให้คุ้มกับค่าก่อสร้าง ค่าดำเนินการและบำรุงรักษา รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

การทำบัญชีค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสีย เทศบาลของฝรั่งเศสได้ทำบัญชีแยกสำหรับบัญชีค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียและต้องปิดประกาศรายการบัญชีค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียให้ประชาชนทราบด้วย

ส่วนโครงสร้างค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียของประเทศฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) ค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียประเภทที่พักอาศัย (Domestic Tariff) ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน
 - ค่าธรรมเนียมคงที่ต่อระยะเวลาหนึ่ง (A Fixed Sum Per Period) เป็นค่าบริการต่ำสุดที่ต้องจ่ายตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น ทุก ๆ 6 เดือน เป็นต้น
 - ค่าธรรมเนียมคิดต่อหน่วยปริมาตรน้ำเสีย (Volume Based Charge) โดยปริมาตรน้ำเสียจะคิดจากปริมาณการใช้น้ำประปา

(2) ค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียประเภทอุตสาหกรรม (Industrial Tariff) อัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียจากผู้ให้บริการประเภทอุตสาหกรรมจะคิดเพิ่มจากผู้ให้บริการประเภทที่พักอาศัย โดยคำนวณอัตราค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม คือ 1) ค่าความสกปรกของน้ำเสีย (Pollution Coefficient) และ 2) จำนวนปริมาณน้ำเสีย (Discharge Coefficient)

การปรับอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย สำหรับเทศบาลที่มีบริการระบบบำบัดน้ำเสียและจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียเองจะมีการกำหนดหรือปรับอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียปีละครั้ง โดยคาดการณ์จากงบประมาณน้ำเสียที่จะเกิดขึ้นแต่ละปี ส่วนเทศบาลที่ให้สัมปทานในการบำบัดน้ำเสียแก่เอกชน ในสัญญาสัมปทานจะมีการระบุสูตรการปรับอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย โดยพิจารณาตัวชี้ต่าง ๆ เช่น อัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียต่ำสุดตามสัญญา, อัตราเงินเฟ้อ, ดัชนีเงินเดือน, ค่าพลังงาน, และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ไป เป็นต้น

วิธีการเรียกเก็บเงิน โดยปกติจะเรียกเก็บเงินค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียในใบแจ้งหนี้ใบเดียวกัน

ข้อดี

(1) การที่รัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ เทศบาลหรือเอกชนผู้ได้รับสัมปทานของเทศบาล มีการเปิดเผยรายการบัญชีค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียให้ประชาชนทราบ ซึ่งเป็นจัดการทำบัญชีแยกสำหรับบัญชีค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสีย น่าจะทำให้ประชาชนเข้าใจและรู้สึกถึงความโปร่งใสในการบริหารจัดการในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน

(2) การที่มีค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียประเภทที่พักอาศัย ซึ่งจะแบ่งออกเป็นค่าธรรมเนียมคงที่ต่อระยะเวลาหนึ่ง เป็นค่าบริการต่ำสุดที่ต้องจ่ายตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น ทุก ๆ 6 เดือน เป็นต้น และค่าธรรมเนียมคิดต่อหน่วยปริมาณน้ำเสียตามปริมาณการใช้น้ำประปา ทำให้ประชาชนมีโอกาสและมีเวลาในการปรับตัวในเรื่องของค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้

(3) มีระบบการจัดเก็บแล้ว โดยเรียกเก็บเงินค่าน้ำ ประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียในใบแจ้งหนี้ใบเดียวกัน

ข้อเสีย

(1) สำหรับเทศบาลที่มีบริการระบบบำบัดน้ำเสียและจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียเองจะมีการกำหนดหรือปรับอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียปีละครั้ง โดยคาดการณ์จากงบประมาณน้ำเสียที่จะเกิดขึ้นแต่ละปี ดังนั้นค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียอาจเพิ่มขึ้นทุกปีก็ได้ ซึ่งอาจเป็นภาระสำหรับภาคครัวเรือนมากก็ได้

2. ประเทศมาเลเซีย

จากที่ United Nations (2000) ได้จัดทำรายงาน เรื่องของนโยบายการจัดการและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับน้ำเสียของประเทศในแถบเอเชียและแปซิฟิก พบว่า ในช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ. 2536 รัฐบาลของประเทศมาเลเซียได้กำหนดหน้าที่ในการบำบัดน้ำเสียให้แก่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 144 แห่ง ต่อมาประเทศมาเลเซียมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้ระบบบำบัดน้ำเสียของหน่วยงานท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้ประเทศมาเลเซียประสบปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและเกิดโรคระบาดทางน้ำแพร่กระจายไปทั่วประเทศ

ในปี พ.ศ. 2536 รัฐบาลประเทศมาเลเซียได้ตรากฎหมายขึ้นฉบับหนึ่ง คือ Sewerage Service Act 1993 และได้ตกลงจ้าง INDIAH WATER CONSORTIUM SDN.BHD. (IWK) ดำเนินการวางแผน ออกแบบ ดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียในพื้นที่ของหน่วยงานท้องถิ่นทั้งหมด 144 แห่ง เป็นระยะเวลา 28 ปี โดย IWK โดยให้ IWK ให้ทำหน้าที่ดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียรวมทั้งหมด ซึ่งมีมากกว่า 3,600 แห่ง, ดำเนินการและบำรุงรักษาระบบรวบรวมน้ำเสียมากกว่า 4,770 กิโลเมตรและสถานีสูบน้ำเสียจำนวน 157 แห่ง, ปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่ในปัจจุบัน, ให้ออกแบบและก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมทั้งใหม่ในพื้นที่ที่มีการขยายตัวและทำงานร่วมกันระหว่างระบบบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่เดิมกับระบบบำบัดน้ำเสียแห่งใหม่ให้มีประสิทธิภาพ และบำบัดน้ำเสียให้ได้ตามมาตรฐานน้ำทิ้ง

หลักการและการเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียของประเทศมาเลเซีย เป็นไปตามกฎหมาย Sewerage Service Act 1993 ซึ่งประกอบด้วย 1) ค่าบริการเชื่อมต่อ และ 2) ค่าบริการระบบถังหมัก ซึ่งอัตราค่าบริการคิดตามการประเมินราคาทรัพย์สิน โดยครอบคลุม ค่าบริการพื้นฐาน และ ค่าใช้บริการ รวมทั้งค่าบริการต่ำสุดและสูงสุดที่ได้จากราคาประเมินทรัพย์สินประเภทที่อยู่อาศัย

ต่อมา IWK ได้เสนออัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียใหม่โดยได้รับอนุมัติจากรัฐบาลมาเลเซียและมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 มกราคม 2540 คือ 1) ผู้ใช้บริการประเภทที่อยู่อาศัยจะขึ้นกับ ราคาประเมินทรัพย์สินในแต่ละปี ตำแหน่งที่ตั้ง เป็นต้น 2) ผู้ใช้บริการประเภทอุตสาหกรรมจะเรียกเก็บค่าบริการตามจำนวนพนักงาน 3) ผู้ใช้บริการประเภทพาณิชย์กรรมจะถูกเรียกค่าบริการแบบผสมระหว่างค่าบริการคงที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาประเมินทรัพย์สินในแต่ละปีและค่าบริการตามปริมาณการใช้น้ำที่ 100 ลบ.ม. ต่อเดือน และ 4) ผู้ใช้บริการประเภทหน่วยงานราชการ จะถูกเรียกเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียแบบผสมระหว่างอัตราคงที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับค่าบริการถังหมักหรือค่าบริการเชื่อมต่อ และค่าบริการตามปริมาณการใช้น้ำที่เกิน 100 ลบ.ม. ต่อเดือน

ปัจจุบัน IWK ประสบปัญหาในการดำเนินการล่าช้ากว่าที่ได้วางแผนไว้และการปรับปรุงคุณภาพน้ำยังไม่ได้ ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศมาเลเซียที่มาจากประชาชนเพราะสาเหตุ คือ 1) ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อปัญหาน้ำเสียค่อนข้างต่ำ 2) รัฐบาลและ IWK ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงการปรับปรุงการบำบัดน้ำเสีย 3) ประชาชนขาดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบำบัดน้ำเสีย คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง 4) การที่รัฐบาลโดย IWK นำอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียในอัตราใหม่มาใช้บังคับโดยไม่มีการอธิบายถึงวัตถุประสงค์ และความจำเป็นให้ประชาชนเข้าใจ และ 5) รัฐบาลขาดการดำเนินการจัดเก็บที่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย

ข้อดี

- (1) รัฐบาลมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย
- (2) การจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียชัดเจน เช่น ที่อยู่อาศัย: ประเมินตามราคาทรัพย์สินในแต่ละปี, อุตสาหกรรม: คิดตามจำนวนพนักงาน, พาณิชยกรรม: แบบผสมระหว่างค่าบริการคงที่ตามราคาประเมินทรัพย์สินแต่ละปีและตามปริมาณการใช้น้ำที่ 100 ลบ.ม. ต่อเดือน ส่วนหน่วยงานราชการ: แบบผสมระหว่างค่าบริการคงที่ และตามปริมาณการใช้น้ำที่ 100 ลบ.ม. ต่อเดือน

ข้อเสีย

- (1) รัฐบาลขาดการดำเนินการจัดเก็บที่มีสภาพบังคับทางกฎหมายจึงยังไม่มีงบการบังคับใช้ตามกฎหมาย Sewerage Service Act 1993 อย่างจริงจัง
- (2) ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาน้ำเสียที่มีสัมพันธะระหว่างการบำบัดน้ำเสีย คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง

3. ประเทศสิงคโปร์

ในปี 1978 องค์การสหประชาชาติ จัดให้มีการจัดการประชุมในเรื่องของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Settlement) ที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดาได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาดและการสุขาภิบาลที่เหมาะสม ซึ่งในการประชุมนี้ ได้ยกประเทศสิงคโปร์ขึ้นมาเป็นตัวอย่างสำคัญที่มีความสามารถในการบริหารจัดการทั้งน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค และการจัดการน้ำเสียในเขตเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถึงแม้ว่าประเทศสิงคโปร์จะเป็นประเทศที่ขาดแคลนน้ำจืดและต้องซื้อน้ำหรือนำเข้าน้ำจากเพื่อนบ้านของรัฐยะโฮร์มาเลเซียภายใต้สัญญาระยะยาว แต่มีรัฐบาลกลางที่ เรียกว่า Public Utility Board (PUB) เป็นผู้กำกับดูแลทั้งในเรื่องของน้ำประปาและระบบการจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมาก และยังทำให้องค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2000) เห็นว่าประเทศสิงคโปร์ เป็นประเทศที่ตั้งอยู่บนเกาะเล็ก มีพื้นที่ราบประมาณ 647 ตร.กม. ยังเห็นว่าโรงบำบัดน้ำเสียเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้ประสบความสำเร็จและสำหรับความเป็นอยู่ของชาติที่ดีขึ้น

ความเป็นมาของระบบบำบัดน้ำเสียของประเทศสิงคโปร์

จากการศึกษาของกรุงเทพมหานคร สำนักการระบายน้ำ “รายงานการศึกษาดูงาน ด้าน Environmental Facilities in Singapore on Wastewater Management” ณ ประเทศสิงคโปร์, (16-22 September, pp. 1-9) พบว่าแผนงานการบำบัดน้ำเสียของประเทศสิงคโปร์ในครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2453 เพื่อให้บริการเฉพาะภายในเมือง น้ำเสียจะถูกรวบรวมและส่งไปบำบัดที่โรงบำบัดน้ำเสีย อเล็กซานดร้า (Alexandra Sewage Disposal Works) ที่มีระบบน้ำเสียเป็นแบบเครื่องกรองชีวภาพ โรงบำบัดน้ำเสียนี้ ต่อมาได้ถูกยกเลิกในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2504 และได้สร้างโรงบำบัดน้ำเสียอุรุพันตัน (Ulu Pandan Sewage Treatment) ขึ้นมาแทนที่ และเมื่อประเทศได้มีการขยายตัวมากขึ้น จึงได้ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียขึ้นมาอีกแห่งในปี 2483 เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านตะวันออกของเกาะ โรงบำบัดน้ำเสียนี้เรียกว่า โรงบำบัดน้ำเสีย คิมชวน (Kim Chuan Sewage Treatment Works) และตามด้วยโรงบำบัดตะกอน เซรานกุน (Sarangoon Sludge Treatment Works) โดยมีการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2491 ต่อจากนั้นได้มีการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียอีก 4 แห่ง เพื่อรองรับน้ำเสียที่เกิดขึ้นภายในประเทศทั้งหมด และต่อมาประเทศสิงคโปร์ได้มีการวางแผนพัฒนาระบบน้ำเสียอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2503 เพื่อให้เพียงพอต่อปริมาณบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าน้ำเสียที่ได้รวบรวมถูกนำไปบำบัดทั้งหมดก่อนปล่อยสู่ทะเล และเป็นการป้องกันมลพิษทางน้ำที่จะเกิดขึ้น โดยสามารถยืนยันได้จากจำนวนของประชากรที่ได้รับบริการนี้ ซึ่งมีปริมาณร้อยละ 40 ในปี พ.ศ. 2508 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60 ในปี พ.ศ. 2518, ร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2528 และครบร้อยละ 100 ในปี พ.ศ. 2535

การจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

(Department of Drainage and Sewerage, 1998) ซึ่งแหล่งที่มาและปริมาณน้ำเสียที่มีมาจาก 2 แหล่งใหญ่ ๆ คือ 1) น้ำเสียที่เกิดจากชุมชน และ 2) น้ำเสียอุตสาหกรรม

การจัดการน้ำเสียในประเทศสิงคโปร์ ได้ดำเนินงานในหลาย ๆ วิธี เพื่อให้ระบบจัดการน้ำเสียมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การพัฒนาและควบคุมสิ่งแวดล้อม, การจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย, การดูแลรักษา, และการติดตามตรวจสอบ และการกำหนดโทษ จึงมีหน่วยงานที่ดูแลงานด้านการจัดการน้ำเสียในประเทศสิงคโปร์หลายหน่วยงาน ส่วนโรงปรับปรุงคุณภาพน้ำส่วนกลางทั้ง 6 แห่ง มีขบวนบำบัดถึง 2 ชั้น เป็นแบบตะกอนเร่ง (Activated Sludge) น้ำทิ้งจากโรงงานต้องบำบัดให้ได้มาตรฐาน คือ ค่าปริมาณออกซิเจนที่ต้องการเพื่อใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต (Biological Oxygen Demand: BOD) ไม่เกิน 20 มก./ล. และระบบบำบัดน้ำเสีย (Sewerage System: SS) ไม่เกิน 30 มก./ล. ตะกอนน้ำเสียจากขบวนการบำบัดขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 จะถูกบำบัดโดยขบวนการหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน ก๊าซชีวภาพที่ได้จากการหมักตะกอนจะนำไปใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าสำหรับใช้ภายในโรงงาน นอกจากนี้ในปี 2503 มีกระบวนการนำน้ำที่ได้รับการบำบัดกลับมาใช้ใหม่

รายได้จากการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย ของประเทศสิงคโปร์มาจาก 2 แหล่ง คือ

(1) ค่าธรรมเนียมที่คิดจากการติดตั้งระบบสุขาภิบาล คิดเป็นอัตรา 3 เหรียญสิงคโปร์ต่อจำนวนของเครื่องสุขภัณฑ์ (Sanity Fitting Unit) ต่อเดือน

(2) ค่าธรรมเนียมในการกำจัดโรคที่เกิดจากน้ำเสีย คิดเป็นอัตรา 30 เซ็นต์ต่อลูกบาศก์เมตร สำหรับน้ำเสียชุมชน และ 60 เซ็นต์ต่อลูกบาศก์เมตร สำหรับน้ำเสียอุตสาหกรรม

อัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย จะเรียกเก็บแยกตามแหล่งกำเนิดน้ำเสีย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ประเภทที่พักอาศัย 2) ประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ที่พักอาศัย ได้แก่ สถานประกอบการค้า ธุรกิจ โรงแรม โรงเรียน ศาสนสถาน และ 3) ประเภทโรงงานอุตสาหกรรม

4. ประเทศอินโดนีเซีย จากการศึกษาของ USAID (2006) ที่กล่าวว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของ Best Practices เนื่องจากมีความแตกต่างกันของแต่ละจังหวัด เป็นการแสดงถึงความสำเร็จของการกระจายอำนาจของการ และความเข้มแข็งของรัฐบาลท้องถิ่น (PEMDA: Pemerintah Daerah) ในการออกแบบการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินการเพื่อบำบัดน้ำเสียมีประสิทธิภาพสูงสุด

การจัดการน้ำเสียในประเทศอินโดนีเซีย

การประเทศอินโดนีเซียให้รัฐบาลท้องถิ่นที่ดูแลทั้งน้ำดื่มและน้ำเสียเป็นผู้จัดเก็บ และมีระบบบัญชีที่แยกกันระหว่างน้ำเสีย กับน้ำประปา ดังนั้น การคิดอัตราค่าบำบัดน้ำเสีย (10,000 Rupiahs = 27.25 บาท) จึงมีหลายรูปแบบ ดังนี้

- ร้อยละ 30 ของค่าน้ำประปา เช่น ในจังหวัด Baudung จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 15,300 Rupiahs ต่อครัวเรือน

- ร้อยละ 25 ของค่าน้ำประปา เพราะใช้น้ำดีก็ก่อให้เกิดน้ำเสีย เช่นในจังหวัด Banjarmasin จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 73,090 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน

- อัตราค่าที่ต่อเดือน เช่น ในจังหวัด Yogyakarta จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 775 Rupiahs ต่อครัวเรือน จังหวัด Solo จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 4,950 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน, จังหวัด Balikpapan (ยังไม่มีตัวเลขแจ้ง)

- ตามพื้นที่ (ตารางเมตร) จ่ายต่อการคำนวณเช่นกัน เช่น ในเมือง Jakarta จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 8,200 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน ในจังหวัด Kota Medan จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 15,700 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน และ Kota Parapat จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 2,550 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน

ลักษณะการจัดเก็บ จะจัดเก็บโดยเทศบาลที่ดูแลทั้งระบบน้ำประปาและระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมีหลายลักษณะตามความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น เช่น

- เก็บแบบแยกบิลกับค่าน้ำประปา เช่น ในเมือง Jakarta จังหวัด Yogyakarta โดยจัดเก็บได้ เพียง 775 – 8,200 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน

- แบบรวมบิลกับค่าน้ำประปา เช่น จังหวัด Balikpapan จังหวัด Banjarmasin, จังหวัด Cirebon, จังหวัด Baudung, Kota Medan และ Kota Parapat ซึ่งการเก็บรวมบิลทำให้การจัดเก็บมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยเฉพาะในจังหวัด Kota Medan, จังหวัด Banjarmasin, และ Kota Parapat มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บมากถึง ร้อยละ 97, ร้อยละ 86, และ ร้อยละ 85 ตามลำดับ ซึ่งจัดเก็บได้ประมาณ 15,300 – 73,090 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน

ปัจจุบันทางประเทศอินโดนีเซีย มีความพยายามที่จะทำให้ประชาชนเต็มใจจ่ายค่าบริการบำบัดน้ำเสีย ด้วยการประชาสัมพันธ์หรือให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำคัญของการบำบัดน้ำเสียแก่ประชาชนให้มากขึ้น

อนาคตทางประเทศอินโดนีเซีย จะศึกษาและพยายามที่จะนำน้ำที่ผ่านกระบวนการบำบัดแล้วกลับมาใช้ได้ อีก ซึ่งภาครัฐจะจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนในเรื่องนี้ให้มากขึ้นด้วย

ข้อดี

(1) เป็นตัวอย่าง Best Practices ในการกระจายอำนาจในเรื่องของการบริหารจัดการในเรื่องของการบำบัดน้ำเสียอย่างแท้จริง ดังนั้นท้องถิ่นอื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศอินโดนีเซียนี้ สามารถนำไปเป็นแบบอย่างได้

(2) มีการจัดเก็บที่หลากหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับแต่ละจังหวัด

(3) การจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียรวมในบิลค่าบริการน้ำประปา เช่น จังหวัด Kota Medan, จังหวัด Banjarmasin, และจังหวัด Kota Parapat จัดเก็บได้ 2,550 – 73,090 Rupiahs ต่อ ครัวเรือน

ข้อเสีย

(1) ยังมีเก็บแบบแยกบิลกับค่าน้ำประปา เช่น ในเมือง Jakarta, จังหวัด Yogyakarta ทำให้ยังมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บไม่ดีเท่าที่ควร เช่น เก็บได้เพียง ประมาณ 775 – 8,200 Rupiahs ต่อ ครัวเรือนเท่านั้น

(2) มีการจัดเก็บที่หลากหลายรูปแบบแต่การจัดเก็บในบางจังหวัด ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าใดนัก เช่น จังหวัด Solo จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณร้อยละ 15 เท่านั้น

5. เมือง Alexandria ประเทศอียิปต์ (Department of Drainage and Sewerage, 1998, pp. 25-28)

จากเดิมที่เมืองอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์ มีเทศบาลเมืองอเล็กซานเดรียทำหน้าที่บำบัดน้ำเสียรวมที่รับมาจากบ้านเรือนและปล่อยน้ำทิ้งลงในทะเลสาบมารียูท (MARYOT) แล้วไหลลงสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน แต่น้ำทิ้งที่เทศบาลเมือง อเล็กซานเดรียปล่อยทิ้งนั้น มีการบำบัดเพียงเล็กน้อยหรือบางครั้งก็ไม่ได้มีการบำบัดเลย ซึ่งเทศบาลเมืองอเล็กซานเดรียกระทำการแบบนี้มาเป็นเวลานานแล้ว และเมื่อเมืองอเล็กซานเดรียมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว รัฐบาลอียิปต์จึงได้ตั้งสำนักงานการสุขาภิบาลเมืองอเล็กซานเดรีย (Alexandria General Organization for Sanitary Disposal, Agosd: AGOSD) ในปี ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) โดยให้องค์การ AGOSD แยกเป็นอิสระแต่ขึ้นต่อรัฐบาลกลาง เพื่อทำหน้าที่รวบรวมบำบัดน้ำเสียและฟื้นฟูรวมทั้งการขยายระบบบำบัดน้ำเสียแทนเทศบาลเมืองอเล็กซานเดรีย ซึ่งในช่วงแรกของการจัดตั้งองค์การ AGOSD นั้น ประชาชนไม่ต้องเสียค่าบำบัดน้ำเสียแต่อย่างใด แต่ต่อมาองค์การ AGOSD เริ่มเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียโดยจัดเก็บในรูปค่าบริการเพิ่มเติมจากค่าน้ำประปา โดยเก็บจากผู้บริโภคประเภทที่พักอาศัยในอัตราต่ำและเก็บจากผู้บริโภคประเภทกลุ่มอุตสาหกรรมและโรงแรมในอัตราสูง

ส่วนวิธีดำเนินการและการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียขององค์การ AGOSD หลังจากถูกเปลี่ยนฐานะจากการเป็นหน่วยงานของรัฐบาลกลางมาเป็นองค์การทางธุรกิจในปี ค.ศ. 1990 กฎหมายได้บังคับให้ องค์การ AGOSD ต้องเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียให้คุ้มทุนค่าใช้จ่ายในการเดินระบบและค่าบำรุงรักษาให้ได้ภายในระยะ 3 ปีและต้องคุ้มค่างลงทุนและค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงภายในระยะเวลา 10 ปี ดังนั้นองค์การ AGOSD จึงใช้วิธีการเก็บค่าบำบัดน้ำเสียโดยการเพิ่มเป็นค่าบริการเพิ่มเติมสำหรับน้ำเสียในใบเสร็จรับเงินของการประปาเนื่องจากการประปาเมืองอเล็กซานเดรีย (Alexandria General Water Authority: AGWA) เป็นหน่วยงานที่สร้างระบบน้ำประปาที่ติดตั้งมีเตอร์วัดน้ำ และมีพื้นที่บริการกว้างกว่าพื้นที่รับผิดชอบขององค์การ AGOSD ดังนั้น หน่วยงาน AGOSD จึงตัดสินใจใช้ระบบการออกใบเสร็จรับเงินที่มีอยู่ของการประปา โดยค่าบริการบำบัดน้ำเสียจะคิดเป็นค่าบริการเพิ่มเติมจากอัตราค่าน้ำประปา เช่น อัตราค่าน้ำประปาในเขตที่อยู่อาศัยเท่ากับ 10 พียาสเตอร์ต่อลูกบาศก์เมตร สำหรับ 30 ลูกบาศก์เมตรแรกต่อเดือนและคิดค่าบริการบำบัดน้ำเสียเพิ่มเติมร้อยละ 35 ของค่าน้ำประปา ดังนั้นผู้ใช้น้ำประปาจะต้องเสียค่าบริการบำบัดน้ำเสียเพิ่มขึ้นอีก 3.5 พียาสเตอร์ต่อลูกบาศก์เมตร เมื่อองค์การ AGOSD ใช้วิธีการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียตามปริมาณการใช้น้ำประปา จึงต้องแยกประเภทผู้ใช้น้ำตามประเภทของผู้ใช้น้ำประปา แต่ องค์การ AGOSD จะเป็นผู้คิดค่าบริการสำหรับการบริการที่เป็นการเฉพาะ เช่น การติดตั้งเชื่อมต่อท่อ การสูบสิ่งปฏิกูลจากบ้านเรือน การทดสอบคุณภาพน้ำ โดยองค์การ AGOSD ได้ตั้งหน่วยงานที่เป็นการเฉพาะ เช่น การติดตั้งเชื่อมต่อท่อเพื่อการสูบสิ่งปฏิกูลจากบ้านเรือน การทดสอบคุณภาพน้ำ โดยองค์การ AGOSD ได้ตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อเก็บค่าบริการนี้เองโดยเฉพาะ ซึ่งการที่หน่วยงาน AGOSD มอบหมายให้การประปาเมืองอเล็กซานเดรียเป็นผู้จัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียแทน มีข้อดี-ข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี

(1) การที่องค์กร AGSOD แยกประเภทผู้ใช้บริการการบำบัดน้ำเสียเป็นแบบเดียวกับประเภทผู้ใช้บริการของการประปาที่กำหนดให้เก็บเงินผู้ใช้บริการประเภทที่พักอาศัย โดยเฉพาะกลุ่มที่ยากจน การจำแนกประเภทผู้ใช้บริการดังกล่าวทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการกำหนดค่าบริการและยังใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงความแตกต่างของอัตราค่าบริการของผู้ใช้บริการแต่ละประเภท

(2) การจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียโดยการคิดค่าบริการน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียในใบเสร็จและเก็บเงินในคราวเดียวกัน ทำให้ขนาดและขอบเขตงานดังกล่าวกระชับขึ้น โดยไม่ต้องไปดำเนินการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียใหม่

ข้อเสีย

(1) การคิดค่าบริการบำบัดน้ำเสีย โดยคิดตามสัดส่วนของราคาค่าน้ำประปาไม่ใช่วิธีการคิดค่าบริการบำบัดน้ำเสียที่เชื่อถือได้ เช่น เมื่อการประปาลดค่าน้ำประปาก็จะทำให้ค่าบริการบำบัดน้ำเสียที่คิดตามสัดส่วนของค่าน้ำประปาลดลงไปด้วย

(2) กรณีให้การประปาเป็นผู้ออกใบเสร็จและจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียแทนองค์กร AGOSD ทำให้องค์กร AGOSD ขาดโอกาสที่จะพบปะกับผู้ใช้บริการบำบัดน้ำเสียและเมื่อผู้ใช้บริการบำบัดน้ำเสียมีข้อร้องเรียนเกี่ยวกับใบเสร็จรับเงินก็จะติดต่อกับการประปาโดยตรง และมักจะไม่ได้รับความสนใจ เมื่อนานไปก็จะเกิดผลเสียต่อหน่วยงาน AGOSD และเมื่อเจ้าหน้าที่ของการประปาไม่แก้ปัญหาให้ผู้ใช้บริการบำบัดน้ำเสียก็จะทำให้ผู้ใช้บริการบำบัดน้ำเสียไม่จ่ายทั้งค่าน้ำประปาและค่าบริการส่วนเกินสำหรับน้ำเสีย จนกว่าปัญหาจะยุติ แม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจะเกี่ยวข้องเพียงระบบใดเพียงระบบหนึ่งเท่านั้น

สรุปประเด็นสำคัญ ๆ จากการศึกษาทั้ง 5 ประเทศดังกล่าวได้ดังนี้

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก จากการศึกษา พบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลระบบบำบัดน้ำเสีย และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อการบำบัดน้ำเสีย ที่สำคัญมี 3 รูปแบบ ได้แก่

(1) รัฐบาลท้องถิ่น เป็นผู้รับผิดชอบดูแลระบบบำบัดน้ำเสีย เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศมาเลเซียในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2536

(2) รัฐบาลกลาง เช่น ประเทศสิงคโปร์

(3) เอกชนดูแลทั้งระบบ หลังจากที่รัฐบาลท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการแล้ว เช่น ประเทศอียิปต์ และประเทศมาเลเซีย

2. การคิดอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย จากการศึกษา พบว่า แนวทางในการคิดอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย ได้แก่

(1) คิดตามปริมาณการใช้น้ำประปา เช่น ประเทศฝรั่งเศส บางจังหวัดของประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ ในจังหวัด Baudung, และ ในจังหวัด Banjarmasin

(2) คิดอัตราคงที่ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนและเป็นค่าบริการต่ำสุดที่ผู้ใช้บริการทุกรายต้องจ่าย โดยไม่คำนึงว่าจะมีการก่อให้เกิดน้ำเสียหรือไม่เกิดน้ำเสียในบางเดือนก็ตาม ค่าบริการนี้จะคำนวณให้คุ้มทุนค่าใช้จ่ายในการบริหารงานและงานธุรการทั่วไป ซึ่งค่าบริการคงที่นี้โดยทั่วไปครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งองค์กรและการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายประจำได้แก่ ค่าเช่าสถานที่ (ถ้ามี) ค่าจ้าง-สวัสดิการพนักงาน ค่าใช้จ่ายระบบสาธารณูปโภคใน

องค์การที่จัดตั้ง ค่าใช้จ่ายสำนักงาน ค่าเสื่อมราคา ค่าอ่านมาตร ค่าออกใบเสร็จรับเงินและใบแจ้งหนี้ ค่าดำเนินการจัดเก็บเงินค่าบริการ ค่าอำนวยความสะดวกลูกค้าและค่าบริการในการต่อบรรจุท่อระบายน้ำ เข้ากับท่อเมนสาธารณูปโภคที่มีอยู่ เช่น ปัจจุบันการใช้น้ำประปาของประเทศไทย หากไม่เกิน 5 หน่วย ประชาชนจะเสียค่าใช้จ่าย 75.00 บาท ต่อเดือน เป็นต้น ได้แก่ จังหวัด Yogyakarta, จังหวัด Solo, จังหวัด Balikpapan ประเทศอินโดนีเซีย และฝรั่งเศสที่จะใช้ระยะหนึ่ง

(3) คิดตามพื้นที่ใช้สอย (ตารางเมตร) และการประเมินทรัพย์สิน ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และ บางจังหวัดของประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ เมือง Jakarta, ในจังหวัด Kota Medan และ จังหวัด Kota Parapat

(4) คิดอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย จะเรียกเก็บแยกตามแหล่งกำเนิดน้ำเสีย ซึ่งแบ่ง ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทที่פקอาศัย, ประเภทอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ที่פקอาศัย ได้แก่ สถาน ประกอบการค้า ธุรกิจ โรงแรม โรงเรียน ศาสนสถาน, ประเภทโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศอียิปต์ และประเทศฝรั่งเศส

3. ผู้ดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย จากการศึกษา พบว่า มีแนวทางในการดำเนินการ จัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่

(1) รัฐบาลท้องถิ่น เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินโดนีเซีย ส่วนที่เทศบาลว่าจ้าง องค์กรธุรกิจ/เอกชนให้จัดเก็บ เช่น ประเทศอียิปต์

(2) รัฐบาลกลาง เช่น ประเทศสิงคโปร์ ส่วนประเทศมาเลเซียรัฐบาลกลางว่าจ้าง ให้เอกชน ดำเนินการ

4. การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่รัฐบาลกลางมีบทบาทที่สำคัญ ในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย ส่วนเรื่องของการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสีย นั้น มักเป็น หน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น เช่น ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศมาเลเซียในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2536 และ ว่าจ้างเอกชนในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ.2536 (ค.ศ.1993) ส่วนประเทศสิงคโปร์ รัฐบาลกลางจัดเก็บจาก ประชาชน จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลมักสนับสนุนงบประมาณเพื่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย แต่ค่าบริการบำบัดน้ำ เสียมักเป็นเรื่องที่รัฐบาลท้องถิ่นต้องพยายามหางบประมาณมาใช้ในการดำเนิน หรือหาวิธีเรียกเก็บจาก ประชาชนด้วยวิธีการที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

แนวทางการจัดการด้านกฎหมายเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย ก็ได้ออกพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่กำหนดให้ผู้ก่อความเสียหาย แก่แม่น้ำลำคลองต้องเป็นผู้รับผิดชอบตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ซึ่งเป็นการนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้กับสิ่งแวดล้อม (Mullikaman, 1996, p. 104) ซึ่งหลักของ PPP นี้ ถือว่าเป็นมาตรการด้านกฎหมายที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาปัญหาน้ำเสียของประเทศไทย ที่ให้ ความสำคัญกับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาปัญหาน้ำเสียมากขึ้น โดยปัจจุบันเทศบาลนครพญาเป็นแห่ง แรกที่ใช้หลักการนี้ (Kongsakul, 2006, pp. 4-5) ต่อมากรุงเทพมหานคร ก็ได้พยายามนำมาตรการต่างๆ เข้ามาใช้เพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำรวม 2 มาตรการ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาคารสถาน

ประกอบการต่าง ๆ ต้องนำน้ำเสียเข้ามำบำบัดจนได้มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะและเรื่องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้กับประชาชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ประกอบการ และชุมชน ในเรื่องของปัญหามลพิษทางน้ำ กฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องน้ำเสียและการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย นอกจากนี้เพื่อให้สามารถปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง กรุงเทพมหานครยังได้กำหนดนโยบายนี้ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (National Economic and Social Department Plan No.7 2535 – 2539, 2014) ที่ระบุให้องค์กรปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ เร่งจัดการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ โดยการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียและพิจารณาจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก PPP ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ด้วย

นอกจากนี้กรุงเทพมหานครยังตราข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย พ.ศ. 2547 โดยความเห็นชอบของสภากรุงเทพมหานครและได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม (2) 121 ตอนพิเศษ 61ง ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2547 และสำนักการระบายน้ำ กรุงเทพมหานคร ได้จัดทำร่างประกาศกรุงเทพมหานครและร่างระเบียบกรุงเทพมหานคร เรื่องที่สืบเนื่องกับข้อบัญญัติฯ ดังกล่าว จำนวน 5 ฉบับ และมีการจัดเตรียมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และพัฒนาระบบโปรแกรมประยุกต์การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสีย เพื่อจัดเก็บจากเจ้าของหรือ ผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดน้ำเสียในพื้นที่บริการบำบัดน้ำเสียของโรงควบคุมคุณภาพน้ำทั้ง 7 แห่ง คือ รัตนโกสินทร์, สีพระยา, ชองนนทรี, ดินแดง, จตุจักร, หนองแขม, และทุ่งครุ ส่วนสถานที่รับชำระค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ได้แก่ สำนักงานเขต 50 เขต และสำนักงานใหญ่ของการประปานครหลวง และสำนักงานประชาสัมพันธ์ทั้ง 16 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ 20 เขตการปกครอง แต่พบว่าในปัจจุบันทางกรุงเทพมหานคร และอีกหลายจังหวัดยังไม่สามารถจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียจากประชาชนได้

นอกจากการออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เช่น การกล่าวถึงประโยชน์ในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชาติ, การกำหนดอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เช่น การออกมาตรฐานคุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน โดยจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่แล้ว และยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการควบคุมมลพิษที่สามารถเสนอแนะการกำหนดอัตราค่าบริการสำหรับระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมของทางราชการต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ เป็นต้น และยังมีการออกกฎหมายที่สำคัญ ๆ อีกหลายฉบับเพื่อรองรับการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย อย่างเช่น

กฎหมายที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (The Council of State 1953 (February 17, 1953), 2014) ที่ประกอบด้วย เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล และพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อพิจารณาว่าราชการส่วนท้องถิ่นในแต่ละรูปแบบมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย และการจัดเก็บ

ค่าบริการบำบัดน้ำเสียตลอดจนการดำเนินการอื่นที่สนับสนุนการจัดการน้ำเสียอย่างไร และมากน้อยเพียงใด

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งมีการกำหนดการจัดตั้งคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อดำเนินการจัดทำแผนและแผนปฏิบัติการในการกระจายอำนาจและภารกิจจากราชการส่วนกลางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดการจัดระบบบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะได้กำหนดไว้ในมาตรา 16 ระบุให้เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ ตามมาตรา 18 ยังให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นที่มีกฎหมาย หรือการให้เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง เช่น การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย (Prescription Plans and Procedures Decentralization’ Act 1999, 2014) เป็นต้น แต่ปัจจุบันเทศบาลที่จัดทำระบบบำบัดน้ำเสียรวมชุมชนแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ก็ยังไม่สามารถเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียเช่นเดียวกันกับกรุงเทพมหานครเช่นกัน

พระราชบัญญัติการประปานครหลวงกับการจัดเก็บค่าน้ำประปา การประปานครหลวงเป็นกิจการสาธารณูปโภคเป็นการบริการสาธารณะอย่างหนึ่งที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนในรูปแบบของราชการหรือรัฐวิสาหกิจ หรืออาจจะมอบหมายให้เอกชนรับสัมปทานไปดำเนินการก็ได้ ทั้งนี้ จะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้หน่วยงานนั้นมีอำนาจหน้าที่ในการบริการสาธารณะ ในกิจการสาธารณูปโภคประเภทนั้นด้วย เช่น การประปา การไฟฟ้า การโทรศัพท์ เป็นต้น กิจการดังกล่าวเป็นกิจการสาธารณูปโภคทั้งสิ้น หากรัฐจะมอบหมายให้หน่วยงานใดดำเนินการนั้นได้และมีอำนาจในการเรียกเก็บค่าบริการหรือค่าธรรมเนียม เพื่อนำรายได้ไปใช้จ่ายในการดำเนินกิจการต่อไป ซึ่งกรุงเทพมหานครมีนโยบายใช้ระบบจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียจากหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่แล้ว ได้แก่ การประปานครหลวง เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการประกอบกับกรุงเทพมหานครต้องใช้ฐานข้อมูลผู้ใช้น้ำประปาจากการประปานครหลวง นำมาคิดคำนวณค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียกับประชาชนนั้น ทำให้การประปานครหลวงต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียด้วย ซึ่งภารกิจหลักของการประปานครหลวงที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติการประปานครหลวง ตั้งแต่ พ.ศ.2510 (The Metropolitan Waterworks Authority’ Act. 1967, 2014) จนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีในเรื่องของการจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียแต่อย่างใด หากจะสามารถทำได้ก็ต่อเมื่อต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติของการประปานครหลวงเสียก่อน และยังคงระบุบทลงโทษแก่ผู้ไม่ชำระค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย โดยการงดจ่ายน้ำประปาของผู้ใช้บริการอีกด้วย

การจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ของประเทศไทยในปัจจุบัน

1 หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ในกรณีที่ราชการส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเอง เช่น เทศบาลนครและกรุงเทพมหานคร ซึ่งตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พบว่า เทศบาลทั้ง 3 รูปแบบ คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนครนั้นเป็นส่วนราชการส่วนท้องถิ่นจึงสามารถจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวม และสามารถจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียรวมได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย

ส่วนพระราชบัญญัติบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 117 กำหนดให้กรุงเทพมหานครมีรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารงานได้หลายประเภท โดยกรุงเทพมหานครได้จำแนกรายได้ออกเป็น 2 ประเภท (Bangkok Metropolitan Administration, Bureau of the Budget, 1997, p. 38) คือ 1) รายได้ประจำ คือ รายได้ที่เรียกเก็บค่าบริการต่าง ๆ ในรูปภาษีหรือค่าธรรมเนียมกับผู้รับบริการ ซึ่งภาษีคือ เป็นเงินที่รัฐบังคับเก็บจากประชาชนในลักษณะถาวรและไม่มีสิ่งตอบแทนเพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับบริการสาธารณะที่ผู้เสียภาษีได้รับก็ไม่ใช่ผลตอบแทนให้แก่ผู้เสียภาษีโดยตรง ซึ่งสำนักงานอัยการสูงสุดได้เคยมีคำวินิจฉัยเลขที่ 62/2533 ที่เกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมป้องกันน้ำท่วมอันมีลักษณะเป็นการเก็บเงินจากเจ้าของทรัพย์สินทุกรายในกรุงเทพมหานครเป็นการเรียกเก็บในลักษณะภาษีได้ เพราะทุกครัวเรือนจะได้รับการป้องกันน้ำท่วมจากกรุงเทพมหานคร แต่การที่ระบบบำบัดน้ำเสียรวมของกรุงเทพมหานครยังไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของกรุงเทพมหานครได้ ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากระบบบำบัดน้ำเสียโดยตรงก็คือเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีโรงบำบัดน้ำเสียเท่านั้น และ 2) รายได้พิเศษ คือ รายได้อื่นๆ ที่จัดหาได้ เช่น ค่าธรรมเนียมบริการต่าง ๆ ทำให้เรื่องของค่าบริการบำบัดน้ำเสียน่าจะอยู่ในแบบของค่าธรรมเนียมที่สามารถเรียกเก็บได้เฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับบริการจากโครงการบำบัดน้ำเสียเท่านั้น

2) การคิดอัตราค่าบำบัดน้ำเสีย จากการศึกษา พบว่า แนวทางในการคิดอัตราค่าบำบัดน้ำเสียของประเทศไทย คิดตามปริมาณการใช้น้ำประปา เช่น เทศบาลตำบลแสนสุข และเทศบาลเมืองพัทยาของประเทศไทย (Department of Pollution Control, 2014)

3) ผู้จัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย จากการศึกษา พบว่า ประเทศไทยมีแนวทางในการดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียโดยรัฐบาลท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งยังไม่พร้อมและต้องการให้การประปานครหลวงที่พร้อมมากกว่าเป็นผู้จัดเก็บ แต่ก็ติดที่พระราชบัญญัติการก่อตั้งการประปานครหลวง จึงทำให้ปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) ก็ยังไม่มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียจากประชาชนแต่อย่างใด

4) การสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง จากการศึกษา พบว่า เรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินระบบบำบัดน้ำเสียอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลท้องถิ่นที่เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด เช่น กรุงเทพมหานครในปัจจุบัน และเทศบาลนครนนทบุรี ดังนั้น รัฐบาลกลางจึงยังไม่มียุทธศาสตร์ในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายหลังการสร้างระบบการบำบัดน้ำเสียให้แล้ว

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป การจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการและการจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียจากทั้งของหลาย ๆ ประเทศ รวมทั้งของประเทศไทย เช่น ของ UNEP (1997) and Field, B. C., (1994) รวมทั้งนักวิชาการไทย เช่น Kanjanajittra, Jhermpun, & Juncharean (2012) และ Aimjarean (2001) ซึ่งสามารถเปรียบเทียบถึงวิธีการและแนวทางในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียของประเทศไทย ประเทศฝรั่งเศส ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ ประเทศอินโดนีเซีย สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการดำเนินงานเพื่อการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียของ 6 ประเทศ

การดำเนินงาน	ประเทศ					
	อียิปต์	ฝรั่งเศส	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ประเทศไทย
1.หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก	รัฐบาลกลาง	รัฐบาลท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาล	ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2536 เป็นรัฐบาลท้องถิ่น แต่ปัจจุบันเป็นรัฐบาลกลาง	รัฐบาลกลาง	รัฐบาลท้องถิ่น	รัฐบาลกลางเป็นผู้เริ่มต้น โดยให้รัฐบาลท้องถิ่นบริหารจัดการ
2.หน่วยงานผู้ปฏิบัติการและจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย	องค์กร AGOSD เป็นองค์กรธุรกิจ ที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง และได้ รับเงินงบประมาณทั้งหมดจาก รัฐบาลกลาง	รัฐบาลท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลหรือเอกชนผู้ได้รับสัมปทานของเทศบาล และต้องปิดประกาศรายการบัญชีค่าน้ำประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียให้ประชาชนทราบด้วย ซึ่งเป็นการทำบัญชีแยกสำหรับบัญชีค่าน้ำประปา และค่า บริการบำบัดน้ำเสีย	ภาคเอกชน Indan Water Consortium SDN. BHD. (IWK)	รัฐบาลกลาง	รัฐบาลท้องถิ่น และวิสาหกิจ ผู้ผลิต น้ำประปา	ยังไม่มีการจัดเก็บท้องถิ่นเป็นหน่วยงานดูแลระบบบำบัดน้ำเสีย
3.การคิดอัตราค่าบำบัดน้ำเสีย	คิดเป็นค่าบริการเพิ่มเติมจากอัตราค่าน้ำประปา เช่น อัตราค่าน้ำประปาในเขตที่อยู่อาศัยเท่ากับ 10 ฟิตแอสเตอร์ต่อลูกบาศก์เมตร สำหรับ 30 ลูกบาศก์เมตรแรกต่อเดือนและคิดค่าบริการบำบัดน้ำเสียเพิ่มเติมร้อยละ 35 ของค่าน้ำประปา ดังนั้นผู้ใช้น้ำประปาจะต้องเสียค่าบริการบำบัดน้ำเสียเพิ่มขึ้นอีก 3.5 ฟิตแอสเตอร์ต่อลูกบาศก์เมตร	1) ค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียประเภทที่พักอาศัย ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน (1) ค่าธรรมเนียมที่ต่อระยะเวลาหนึ่ง เป็นค่าบริการต่ำสุดที่ต้องจ่ายตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น ทุก ๆ 6 เดือน เป็นต้น (2) ค่าธรรมเนียมคิดต่อหน่วยปริมาณน้ำเสีย โดยปริมาณน้ำเสียจะคิดจากปริมาณการใช้น้ำประปา 2) ค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียประเภทอุตสาหกรรม อัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียจากผู้ให้บริการประปา อุตสาหกรรมจะคิดเพิ่มจากผู้ให้บริการประเภทที่พักอาศัย โดยมีการคำนวณอัตราค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมคือ (1) ค่าความสกปรกของน้ำเสีย (2) จำนวนปริมาณน้ำเสีย	๑) ที่อยู่อาศัย: ประเมินตามราคาทรัพย์สินในแต่ละปี ๒) อุตสาหกรรม: คิดตามจำนวนพนักงาน ๓) พาณิชยกรรม: แบบผสมระหว่างค่าบริการคงที่ตามราคาประเมินทรัพย์สินแต่ละปี และตามปริมาณการใช้น้ำที่ 100 ลบ.ม. ต่อเดือน ๔) หน่วยงานราชการ: แบบผสมระหว่างค่าบริการคงที่และตามปริมาณการใช้น้ำที่ 100 ลบ.ม. ต่อเดือน	๑) ที่พักอาศัย ตามจำนวนเครื่องสุขภัณฑ์ และปริมาณการใช้น้ำ โดยมีอัตราของการใช้น้ำที่แบ่งเป็น 1-20 ลบ.ม., 20-40 ลบ.ม., และตั้งแต่ 40 ลบ.ม. ขึ้นไป ๒) ไม่ใช่ที่พักอาศัย ทุก ลบ.ม.ที่ใช้ราคาเท่ากัน ๓) พาณิชยกรรม ทุก ลบ.ม.ที่ใช้ราคาเท่ากัน แต่ไม่เก็บค่าธรรมเนียม (WBF) เพราะจะรวมอยู่ในราคาสินค้า	๑) ปริมาณการใช้น้ำประปา ในอัตราส่วนที่เหมาะสม ๒) อัตราคงที่แบบไม่มีขีด ๓) ตามพื้นที่ ๔) มีระบบบัญชีแยกระหว่างน้ำเสียและน้ำประปา	ยังไม่มีการจัดเก็บ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการ

การดำเนินงาน	ประเทศ					
	อียิปต์	ฝรั่งเศส	มาเลเซีย	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	ประเทศไทย
4.ปัญหา	1) การคิดค่าบริการบำบัดน้ำเสีย โดยคิดตามสัดส่วนของราคาค่าน้ำประปา เมื่อลดค่าบริการน้ำประปา ก็ทำให้ค่าบริการบำบัดน้ำเสียลดลงไปด้วย 2) เมื่อเจ้าหน้าที่ของการประปาไม่แก้ปัญหาให้เกี่ยวกับค่าบริการบำบัดน้ำเสียก็จะไม่ยอมจ่ายทั้งค่าน้ำประปาและค่าบริการส่วนเกินที่เป็นค่าบริการบำบัดน้ำเสีย จนกว่าปัญหาจะยุติ	จากไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง ดังนั้นเทศบาลหรืออาเภอที่ได้รับสัมปทานต้องเก็บค่าบริการให้คุ้มค่างบ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จึงอาจทำให้ราคาค่าบำบัดน้ำเสียสูง แก้ปัญหา โดยในสัญญาต้องระบุสูตรการปรับอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสีย โดยพิจารณาตัวชี้ต่าง ๆ เช่น อัตราค่าบำบัดน้ำเสียล่าสุดตามสัญญา อัตราเงินเฟ้อดัชนีเงินเดือน ค่าพลังงาน และค่าใช้จ่ายทั่ว ๆ ไป เป็นต้น รวมด้วย	๑) คุณภาพน้ำยังไม่ได้มาตรฐาน ๓) เก็บค่าบำบัดไม่ได้ เนื่องจากประชาชนไม่เข้าใจ ขาดการประชาสัมพันธ์ ๓) ขาดการบังคับทางกฎหมาย	ราคาค่าบำบัดน้ำเสียสูง	มีความหลากหลายของรูปแบบตามลักษณะจังหวัดที่ไม่เหมือนกัน	๑) ขาดงบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาลกลาง ๒) ประชาชนยังไม่เข้าใจ ไม่ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
5.การจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสีย	มีการจัดเก็บแล้ว โดยเรียกเก็บเงินค่าบริการบำบัดน้ำเสียในใบแจ้งหนี้ของการประปา	มีการจัดเก็บแล้ว โดยเรียกเก็บเงินค่าน้ำ ประปาและค่าบริการบำบัดน้ำเสียในใบแจ้งหนี้ใบเดียวกัน	มีการจัดเก็บแล้ว	มีการจัดเก็บแล้ว	มีการจัดเก็บแล้ว	ยังไม่มีการจัดเก็บ

ที่มา: จากการทบทวนและการสังเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

จากการศึกษาข้างต้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การจัดการที่เหมาะสมเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงนั้น ควรพิจารณา 2 ประเด็นหลัก คือ

1. **ด้านหน่วยงานที่ควรดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย** จากผลการศึกษา สรุปได้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการบำบัดน้ำเสียส่วนใหญ่เป็นรัฐบาลส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ในกรณีประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้อง, การเปรียบเทียบกับต่างประเทศ, ประสบการณ์บางส่วนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Kanjana-jitra, Jhempun, & Juncharean, 2012) ดังนั้น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่น (แบบพิเศษ) จึงควรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการบำบัดน้ำเสียรวมทั้งการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย เนื่องจาก 1) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 89 กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานครในการรักษาความสะอาด การระบายน้ำ การพัฒนาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรวมทั้งการสาธารณสุขโรค ดังนั้น จะเห็นว่า กฎหมายได้ให้อำนาจกรุงเทพมหานคร ในการจัดการเรื่องบำบัดน้ำเสีย รวมทั้งค่าใช้จ่ายและการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียด้วย และ 2) การศึกษาแนวทางในการจัดการบำบัดน้ำเสียจากต่างประเทศ พบว่า รัฐบาลท้องถิ่นหรือบริษัทที่ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลท้องถิ่นควรเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัด

น้ำเสีย เพื่อจะสามารถดูแลระบบและการจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากประชาชนได้ดีกว่า เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศอียิปต์ เป็นต้น (Office of the Council of State, 2014)

นอกจากนี้ เพื่อให้การจัดการเพื่อจัดเก็บจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินการได้ในเร็ววัน จึงควรพิจารณาการจัดการเพื่อจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียตามหลัก PPP ที่ผู้ศึกษามีความเห็นว่ายหน่วยงานหลักที่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ควรเป็นกรุงเทพมหานคร และเทศบาล ดังเช่นในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น และเพื่อให้การดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวมจะเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจหน้าที่ในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ไปสู่ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น จึงกำหนดให้ส่วนราชการต่าง ๆ สามารถดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวมเพื่อให้บริการแก่ประชาชนในเขตรับผิดชอบได้ และกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ส่งน้ำเสียเข้ารับการบำบัดตามที่ปรากฏในมาตรา 69 ถึงมาตรา 77 ในส่วนที่ 5 ที่ว่าด้วยมลพิษทางน้ำอีกด้วย ดังนั้นปัจจุบันเทศบาลก็ดำเนินการนี้อยู่แล้ว ซึ่งกรุงเทพมหานครและเทศบาลจะมี 2 ทางเลือกในเรื่องนี้คือ

1. การประปาพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์พร้อมออกใบแจ้งหนี้ค่าบริการบำบัดน้ำเสีย โดยให้กรุงเทพมหานครและเทศบาลเป็นผู้จัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียเอง

2. กรุงเทพมหานครและเทศบาล อาจจะว่าจ้างการประปาหรือเอกชนให้เป็นตัวแทนจัดเก็บค่าบริการบำบัดน้ำเสียแทน โดยกรุงเทพมหานครและเทศบาลตกลงว่าจะจ่ายค่าบริการให้กับการประปาตามอัตราที่ตกลงกัน วิธีนี้อาจจะไม่ต้องแก้ไขพระราชบัญญัติการประปาโดยเฉพาะพระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 เพราะตามมาตรา 6 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการประปาว่า ดำเนินธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์แก่การประปา โดยพิจารณาจากน้ำเสียว่าเป็นกิจการต่อเนื่องจากกิจการน้ำประปาและจะทำให้ได้น้ำดิบมีคุณภาพดีขึ้นอย่างเช่น กิจการของการประปานครหลวงอาจเก็บค่าบำบัดน้ำเสียได้โดยการประปานครหลวงตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบดำเนินการเรื่องนี้โดยเฉพาะ หรือตั้งเป็นบริษัทลูกของการประปานครหลวงตามมาตรา 13 (9) (10) (11) (12) ซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมและเป็นไปได้ หากการประปานครหลวงจะต้องเป็นผู้จัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียแทนกรุงเทพมหานคร และสามารถเป็นต้นแบบให้แก่เทศบาลที่จะสามารถปฏิบัติตามได้ เช่นเดียวกับประเทศมาเลเซียและประเทศอียิปต์ เป็นต้น ส่วนการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียควรเก็บแบบรวมบิลกับค่าน้ำประปา เช่นเดียวกับในจังหวัด Kota Medan, จังหวัด Banjarmasin, และ Kota Parapat ของประเทศอินโดนีเซีย ที่พบว่า การจัดเก็บแบบรวมบิลมีประสิทธิภาพมากกว่าการเก็บแบบแยกบิล เป็นต้น

2. การคิดอัตราการบำบัดน้ำเสีย นอกจากพิจารณาตามกลุ่มผู้รับบริการบำบัดน้ำเสียแล้ว ควรคิดตามปริมาณการใช้น้ำประปา ในอัตราส่วนที่เหมาะสม เช่น ลบ.ม.ละ 0.50 - 1.00 บาท ในช่วงแรก เช่น ใน 6 เดือนแรก และยังเป็นอัตราคงที่หรืออัตราต่ำๆก่อน เพื่อให้ประชาชนเคยชินกับการที่ต้องเสียค่าน้ำประปาเพิ่มขึ้น ซึ่งจริงๆ แล้วประชาชนเสียค่าน้ำประปาเพิ่มมานานแล้ว เช่น ค่าน้ำดิบ 30.00 บาท และค่าภาษีมูลร้อยละ 7 บาท เป็น

ต้น หากใช้เวลาประชาชนโดยจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียในอัตราที่น้อย ๆ ก่อน แล้วค่อยเก็บตามการคำนวณที่เหมาะสม เช่น ลบ.เมตรละ 1 – 2 บาท เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

นอกจากนี้จากตัวอย่างในประเทศมาเลเซียที่ประสบปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพน้ำเสียที่สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ประชาชนมีความเข้าใจต่อปัญหาน้ำเสียค่อนข้างต่ำเนื่องจากรัฐบาลและ IWK ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการบำบัดน้ำเสียและประชาชนขาดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบำบัดน้ำเสีย, คุณภาพชีวิต, และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง และให้ความสำคัญกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น ดังนั้นสำหรับประเทศไทยที่มีเพียงเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เทศบาลตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี เทศบาลเมืองปาดอง จังหวัดภูเก็ตและเมืองพัทยาเท่านั้นที่สามารถดำเนินการได้ ทางกรุงเทพมหานครและเทศบาลอื่นๆ ควรมีการปรับรูปแบบการประชาสัมพันธ์ โดยเป็นการนำเสนอถึงกระบวนการดำเนินงานเพื่อสร้างสรรค์สังคม ซึ่งประชาชนในกรุงเทพมหานครและเทศบาลจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานมากกว่าการให้ข้อมูลที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกการเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ การดำเนินงานอาจเป็นความร่วมมือกับหน่วยงานหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และควรดำเนินการรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึก สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์ จากหน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ โดยรัฐจะต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อจะนำไปสู่การการยอมรับ และเต็มใจในการจ่ายค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณในเรื่องของการจัดการในการบำบัดน้ำเสียให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นอย่างชัดเจน ซึ่งได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเทศบาล
2. เพื่อให้การจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียเป็นรายได้ประจำของรัฐบาลท้องถิ่น เช่น การจัดเก็บในรูปแบบภาษี ดังนั้นรัฐควรเร่งดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่จำเป็นของประเทศ
3. รัฐจะต้องให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์อย่างเต็มที่แก่ประชาชนเพื่อจะนำไปสู่การการยอมรับ และเต็มใจในการจ่ายค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียตามอัตราที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Aimjarean, M. (2001). *Legal Problem Related to Waste Water User Charge By Bangkok Metropolitan Administration*. Thesis, Ramkhamhaeng University.
- Bangkok Metropolitan Administration, Bureau of the Budget. (1997). *Manual of Account for Metropolitan Administration*. Bangkok: Kansasana Publishing.
- Bangkok Metropolitan Administration. (2014). *Bangkok Measurement on Wastewater storage fee of Bangkok*. Retrieved on February 19, 2014. from http://dds.bangkok.go.th/News_dds/information/Sum_charge.htm
- Command Authority of MWA 392/43. (2014). *On the basis of the water supply for the group of low-income housing*. Retrieved on July 20, 2014, from www.mwa.co.th

การจัดการเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ตามหลัก “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

- Department of Drainage and Sewerage. (1998). *Study a Feasibility to the Wastewater treatment charges in Bangkok*. By Progress Technology Consultants Limited and Metcalf & Eddy International, Inc.
- Department of Drainage and Sewerage. (2001). “*Study Report in Environmental Facilities in Singapore on Wastewater Management*” at Singapore, on September 16-22, 2001, p.1.
- Department of Drainage and Sewerage. (2006). *Wastewater planning in Communities*. Bangkok: Printing.
- Department of Drainage and Sewerage. (2014). “*Water Quality Management in Bangkok*. Retrieved on January 4, 2014, from dds.bangkok.go.th/indexdds.htm.
- Department of Pollution Control. (2014). *Manual of Fees Treat wastewater*. Retrieved on February 19, 2014 from <http://www.pcd.go.th/download/regulation.cfm>.
- Field, B. C. (1994). *Environmental Economics: An Introduction*. Singapore: McGraw-Hill.
- Kanjanajitra, S., Jhermpun, S., & Juncharean, K. (2012). *Project of Survey and Study of Perspective and Opinion of People in Wastewater Treatment Charge*. Bangkok: Metropolitan Waterworks Authority.
- Kongsakul, S. (2006). *Willingness to Pay for Wastewater Treatment System from household of People in Nakhon Pathom’ Municipality*. Thesis, National Institute of Development Administration.
- National Economic and Social Department Plan No.7 2535 – 2539. Retrieved on January 19, 2014, from <http://www.nesdb.go.th>
- OECD. (1982). *Economic Instrument for Environment Protection* (Paris: OECD).
- Office of the Council of State. (1992). *Enhancement and National Environment 1992*. Bangkok.
- Office of the Council of State. (2014). *Bangkok Metropolitan Administration Regulations’ Act 1985. Rachakijanubegsa, 70/(115)/special edition*, Given August 20, 1985. Retrieved on July 21, 2014, from <http://www.thailandlawyercenter.com/>
- Prescription plans and procedures decentralization’ Act 1999. (2014). *Rachakijanubegsa* Vol. 116 part 114 ก (November, 17, 1999). From <http://chm-thai.onep.go.th>
- Sunee Mullikaman. (1996). “Alternatives to rehabilitate the victims of pollution,” *The Judiciary Power Balance Magazine from Ministry of Justice*, 43(1) (January- March 1996).
- Supadit, T. (2004). *Environmental, Ecology and Management*. Bangkok: Home Printing.
- The Metropolitan Waterworks Authority’ Act. 1967. (2014). Retrieved on January 19, 2014, from http://www.mwa.co.th/2014/ewt/mwa/ewt_nres.php?nid=93&filename=index

- The Metropolitan Waterworks Authority' Act. (No 2) 1973. (2014). Retrieved on January 19, 2014, from http://www.mwa.co.th/2010/ewt/mwa/ewt_nres.php?nid=93&filename=index
- The Council of State 1953 (February 17, 1953). (2014). *Rachakijanubegsa*, 70(14), 243-246. Retrieved on January 19, 2014, from web.krisdika.go.th/data/law/.
- United Nations Environment Programme (UNEP). (1997). *Global Environment Outlook*. London: Author. P.129
- United Nations (UN). (2000). *Wastewater management policies and practices in Asia and the pacific: Water resources series No. 79*. New York: Author.
- United State Agency for International Development (USAID). (2006). *Comparative study: Centralized wastewater treatment plants in Indonesia*. Environmental services program.
- Wuttithanakun, M. (1993). *The use of the creation of pollution be borne in solving the problem of water pollution from industry*. Bangkok: Chulalongkorn University.

